

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput XVIII. Continet Græcorum contra Latinos Argumentationes.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

incluti Predicatorum Ordinis Theologus ex vetustissimo Ms. exarato longe ante exortam de Spiritu Sancto procedente à Filio quæstionem, & Romam à Cardinale Nicolao Cusano Constantinopoli asportatum: ex quo Græcos, non Latinos Basiliensia scripta corripisseprehenditur. Et quidem D. Basilium facere Spiritum Sanctum ordine à Filio secundum, liquet ex Epistola ejus trecentesima ad Canonicas, de qua consule clarissimum Petavium tom. 2. lib. VII. cap. III. num. XVI. Contra Camaterum denique clamant clarissima Græcorum PP. testimonia; quibus etiam hæ responsiones, & Dogma ipsum firmatur. Nam Athanas. Orat. de Incarnat. appellat Filium *Fontem S. Spiritus*, τὸν ἡδὺν τὴν πηγὴν τῆς ἁγίας πνεύματος. Idem Basilius tradit in 2. contra Eunomium, vocans Filium πηγὴν ζωῆς, *Fontem viæscum*. Atque beatissimus Joan. Chrysostomus. hom. in Mysterium Baptismi. ait: Σωτὴρ δεικνύων αὐτὸν πηγὴν ζωῆς ἢ ὕδαρ ζωῆς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. *Salvator ostendit se ipsum fontem vitæ, aquam vero vivam Spiritum Sanctum*. Pater tamen potiori jure dicitur πηγὴ, *Fons*, quoniam fons aquam ex se ipso scaturire facit, non aliunde.

Tertio probatur ex Patribus Latinis, quos Oecumenicæ Synodi à Græcis receptæ consecrarunt, & qui ea floruerunt ætate, qua Occidentales à Græcis tanquam veri Catholici habebantur: unde non est, cur Refractarii horum Sanctorum auctoritatem debeant excutere. Ambrosius ergo in lib. 1. de Sp. Sancto cap. x. *Spiritus quoque Sanctus*, inquit, *cum procedit à Patre, & Filio, non separatur à Patre, non separatur à Filio*. S. P. Augustinus Tract. 99. in Joannem: *Cur ergo non credamus, ait, quod etiam de Filio procedat Spiritus Sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus?* Et Leo Magnus, cujus doctrinam generalis quarta Synodus appellavit *ἐκδοξίαν*, *Columnam fidei Orthodoxæ*, Ep. 93. scribit: *Alium esse qui genuit, alium qui ab utroque procedit*. Cum Græci hanc esse fidem Latinorum Patrum ultro profiteantur, nec non statutum hoc dogma à Synodo Lateranensi IV. Lugdunensi II. & Florentina pro hæ præfer-

tum causa convocata, necesse non est, ut hæc longiori oratione complectamur.

Postremo Theologicis rationibus roboratur Assertum. Harum prima sit. Quæcunque habet Pater, sola excepta ratione Ingeniti, habet & Filius. Hoc siquidem ait ipsemet Christus in Evangelio, & contestantur PP. Græci, Damascenus VII. Cap. Operis Theologici, Nazianzenus Orat. in Pentecost. & communiter alii. In tantum vero ratio Ingeniti, sive Paternitas non communicatur Filio; quia cum eo opponitur relative, ut dicam lib. IX. Si ergo quid habet Pater, πᾶν τῆς ἀγενεσίας, habet & Filius, profecto etiam ipse hoc habet, ut Spiritus Sancti principium sit. Accedit altera. Salvatur in Filio proprietas Unigeniti, quoniam immediate & proxime est ab uno, nimirum à Patre, ut docet Greg. Nyssenus in lib. ad Ablavium, & in Epist. tertia, & quadragesima S. Basilii. Igitur si Spiritus Sanctus procederet immediate & proxime à solo Patre, haberet & ipse rationem geniti, neque ullum esset inter Divinam generationem, processionemque discrimen. Tertia est ratio, (quamquam de hac non omnes Latini consentiunt,) quod sublata processione, seu oppositione originis, Spiritus Sanctus non distingueretur à Filio; cum in Divinis omnia sint unum, ubi non intervenit mutua relatio: at de hac iterum est disputandum. Denique: prima & immediata operatio Patris est Generatio, per quam constituitur Pater, & hujus operationis terminus est Filius. *Spirare* autem non est operatio prima, sed ratione nostra ipsam generationem consequitur; est tamen essentialis, quemadmodum est generatio, & connotat terminum substantialem, nempe Spiritum Sanctum. Sed necesse est Filium consortem esse cujusque operationis essentialis, quæ non est prima seu generatio; Ergo necesse est, ut Filius sit consors cum Patre hujus operationis, quæ est productio Spiritus Sancti. Minor probatur quandoquidem habet Filius cum essentia, quidquid essentialis est, ut ex dictis, & per se satis est manifestum.

II. Argumentum 3. ex ratione Theologica.

10. Argumentum 2. ex PP. Latinis.

CAPUT XVIII.

Continet Græcorum contra Latinos Argumentationes.

SUMMARIUM.

à num. I usque ad 15. occurrunt Græcorum oppositionibus.

R. P. Berti Theol. Tom. II.

L 2

GRÆCI

1.
Græcorum
contra La-
tinos argu-
mentatio 1.
& solutio,

GRÆCI autem opponunt. I. Dogma Latinorum in Scripturis minime continetur, imo expresse habetur Joann. xvi. Spiritum Sanctum à Patre procedere, nulla facta Filii mentione. Ergo rejiciendum omnino est.

Resp. dist. ant. in Scripturis non continetur *explicite*, concedo: *implicite*, nego. Etenim eodem cap. xvi. Spiritus Sanctus appellatur Spiritus veritatis, dicitur mitti à Filio, ipsum glorificare, de illo accipere, habere ab eo, ut annunciet quæ ventura sunt, omnia demum, quæ habet Pater, habere & Filium: quæ omnia, ut supra diximus, *Processionis* invictum sunt argumentum. Ideo autem Filius inquit Spiritum Sanctum procedere à Patre, ut ostendat Patrem esse aliarum Personarum fontem atque originem, quemadmodum de se ait, non loqui à semetipso, opera, quæ patravit, fuisse Patris, doctrinam suam, non suam, sed ejusdem Patris habendam esse, & cætera hujusmodi; quæ Filio nequaquam denegant quidquid Patri adscribunt; sed eamdemque demonstrant essentiam, potestatem, operationemque utriusque. Accedit non esse solam Scripturam ad dirimendas fidei controversias sufficientem, sed standum quoque Sanctorum Patrum traditioni, quam in hoc dogmate universalem & omnino exploratam haberi testatus est in Florentina Synodo Josephus Patriarcha Constantinopolitanus.

2.
Argumenta-
tio 2.

Opp. 2. Adversatur dogma de Processione Spiritus Sancti à Filio clarissimorum Græcorum Patrum traditioni. Nam Dionysius lib. de Divinis Nominibus cap. 2. ait *Solum Patrem esse Divinitatis fontem consubstantialem*. Athanasius quoque in Quæst. de Nat. Dei scribit, *Solum Patrem causam esse duorum*. Nazianzenus Orat. 24. ad Episcopos, inquit: *Quidquid habet Pater, idem Filii esse, excepta causa*. Rursus in Pafione Sancti Andreæ conscripta à Presbyteris Achajæ, legitur Spiritum Sanctum à Patre procedere, ac permanere in Filio. Quid plures memoro? S. Maximus in Epistola ad Marinum ait, *Patres non concedere Filium esse causam id est, principium Spiritus Sancti*. Ex quibus arguitur: Si Spiritus Sanctus à Filio procederet, Filius foret Spiritus Sancti fons, causa, ac principium: At negant Patres Filium fontem esse, causam, ac principium Spiritus Sancti; Igitur Spiritus Sanctus nequaquam à Filio procedit.

3.
Instantia.

Accedit quod si Patrum aliqui accurate de Spiritu Sancto tractarunt, hunc non à Filio, sed per Filium esse dixerunt.

Quod caute pronuntiat in 1. adversus Eunomium Gregorius Nyssenus, Athanasius in Redargutione Eusebii & Meletii, Cyrillus contra Palladium, & Patriarcha Tharastus in Epist. ad Orientis Episcopos. Hi omnes docent, Sanctum Spiritum ex Patre per Filium profluere. Est autem discrepantia inter particulam *diu*, *per*, & *ex*, quod hæc efficientem causam significat, non illa. Cum ergo docent Spiritum Sanctum extantiam habere *per* Filium, non *ex* Filio, negant aperte hunc illius esse principium.

Resp. nego antec. ad prob. dico primum, Patrem appellari causam, fontem, ac principium speciali quadam ratione, quod prima sit in Trinitate persona, nec originem habeat ex alia; id vero non efficit, quin etiam Filius Spiritum Sanctum producat, & quemadmodum est Deus de Deo, & lumen de lumine, sit pariter causa de causa, fons de fonte, principium de principio: aut, quomodo propter paternæ substantiæ communionem est idem Deus cum Patre, ita propter unitatem operationum, ac virtutis *spirandi*, sit cum illo idem fons, idemque principium. Non enim defunt Patres, qui Filium fontem, & causam Spiritus Sancti fatentur, ut Basilii, Athanasii, & Joannes Chrysostomus, de quibus supra. Adde Epiphanium Hæresi 96. & Cyrillum Alexandr. in Expositione Symboli Nicæni, qui discrete scribunt Spiritum Sanctum à Filio *profluere*; quem Filium etiam vocant *Fontem ex fonte*.

Falsum est etiam complures Patres negare Spiritum Sanctum habere extantiam *ex* Filio, quamquam nonnulli uti maluerunt particula *diu*, *per*, ut significarent Filium non esse principium absque principio, & fontem, cui non sit ab altero scaturigo. Cæterum ex Filio Spiritum Sanctum dixerunt Greg. Nyssenus hom. 3. super Pater noster, scribens: *Ex Filio procedit, quia proprius ejus est, quemadmodum & Patris*. Cyrillus in Epist. ad Nestorium, dicens: *Spiritus veritatis nominatur, & Cbristus est veritas, & ex eo profuit*. Et Epiphanius in Ancorato: *Ex quo procedit, & à quo accipit*. Maximus quoque in Epist. ad Marinum Cypri presbyterum docet *Etiam ex Filio Spiritum Sanctum procedere, & inter se consentire Patrum auctoritates*. Sed de his vide dissertationem Gennadii Scholaris sect. v.

Quod vero particula *Per* producentem causam significet, constat. Etenim

4.
Solutio 1;

5.
Solutio 2,

6.
Solutio 3
Gen.

Gen. 4. legitur: *Possedi hominem per Deum*: Joan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt*. Et ad Colossens. 1. *Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt*. Audi præcitatum Gennadium sect. 2. *Nonne per verbum PER causam possumus intelligere, ubi dicit Sanctus Joannes Evangelista, Omnia per ipsum facta sunt? quis negaverit unquam hic dictionem PER esse causam, & per eam Filium creaturæ causam intelligi?* Quod vero idem denotet dictio *Per*, & *Ex*, Basilii & Chrysostomi in Expositione Gen. sentiunt, ubi dicit Adam: *Possedi hominem per Deum*, ac si diceret, *Ex Deo*: unde alter in tractatu ad Amphilochem ita explanat, & dicit: *Jam vero secundum promiscuam significationem dictio PER transit sæpenumero in dictionem Ex, quia altera alterius significationem sibi vendicat, ut, Possedi hominem PER Deum, æque ac si diceret, EX DEO*. Alter vero 53. in Matth. homilia dicit: *Nam Scriptura solet, PER QUEM dicere, Ex quo: velut cum dicit: Possedi hominem per Deum, &c. Sanctus quoque Cyrillus indifferenter has voces usurpat, nam in Epist. ad Theodosium scribit, Christum natum esse PER Sanctam Deiparam Virginem, & in Epist. ad Nestorium, Natum, inquit, Ex muliere, & rursus, PER mulierem, promiscue his propositionibus usus. Addit Gennadius citato loco, designari unum principium creaturarum omnium, per has propositiones *Ex, Per, In*, ad Galat. iv. 6. & per dictionem *Ex* significari Patrem, ut primum ac principalem: per dictionem *Per*, Filium, ut opificem; & per *In*, Spiritum Sanctum tanquam causam rerum perfectivam: aliquando vero *Per* non dici de Patre, & *Ex* de Filio, ne Patri principalem causam tollamus. Hæc ille.*

7. Argumenta-
tio 3. Opp. 3. S. Joannes Damascenus lib. 1. de Fide Orthodoxa cap. xi. ait: *Spiritum Sanctum & ex Patre esse statui-
mus, & Patris Spiritum appellamus: At
vero eum non esse ex Filio dicimus: sed
Filii Spiritum nominamus.*

8. Solutio 1. Quidam respondent Damascenum Græcorum imbutum errore, atque in hac controversia ejus dimittendam esse auctoritatem. Nec tamen id in ipsius injuriam cedere, cum hæc quæstio octavo sæculo, quo floruit Damascenus, nondum ab Ecclesia fuerit definita. Hanc de præclarissimo viro suspicionem ortam puto ex Historia Synodi Aquisgranensis, quæ anno 809. celebrata est contra Joannem Monachum negantem Spiritum Sanctum à Filio procedere: quem Pithoeus, alique perpauci Damascenum

fuisse suspicantur. Sed cum Joannes, ejus causa Aquisgranum Synodus coactus est, fuerit Hierosolymitanus; non debet absque gravissima, certissimaque ratione Damascenus notari. Itaque respondeo vixisse Damasceni ætate adhuc hæresim Macedonii, & Eunomii, qui docuerant Spiritum Sanctum esse ex Filio, tanquam ex primaria, & unica causa *Creatrice*, ut facilius suaderent esse creaturam, non Patri, Filioque Consubstantiali. Caute ergo adversus perniciosissimam hæresim pronunciat, Spiritum Sanctum esse Spiritum Filii, quomodo nominatur Spiritus Patris: sed non dici ex Filio, ne imperiti creaturam esse, & à solo Filio, tanquam à causa principe productum opinarentur. Consulto autem ait S. Pater, Spiritum Sanctum non dici ex Filio, non vero, Spiritum Sanctum non *Esse ex Filio*. Aliud quippe est aliquid *Non dici*, aliud *Non esse*: quod appposito explicatur exemplo. Certe beata Virgo Maria Christipara est, ut appellatur etiam ab Ephesina Synodo: sed quoniam impius Nestorius hoc utebatur vocabulo, ut duas in Christo insinueret personas, & verbum illud everteret, quo exprimitur beatissimam Virginem Deum peperisse; idem Damascenus cap. septimo scribit: *Christiparam Virginem Sanctam non dicimus*. Ita propter hæreticos, qui ex solo Filio Spiritum esse dicebant, ait Damascenus, *Spiritum ex Filio non dici*.

Resp. 2. cum Bessarione Orat. pro Un. Damascenum accepisse propositionem *Ex*, quatenus significat principium absque principio: quo sensu quidem Spiritus Sanctus *Ex* solo Patre dicendus est. Hanc responsionem amplectuntur fere omnes Theologi, & ex verbis, quæ cap. xi. laudato subnectuntur, possumus eam confirmare. Inquit enim Damascenus: *Quemadmodum videlicet ex sole est radius, & splendor: (ipse enim & radii & splendoris fons est,) per radium autem splendor nobis communicatur; atque ipse est, qui nos collustrat, & à nobis percipitur*. In quibus comparat Damascenus Patrem soli, Filium radio, Spiritum Sanctum splendori. At splendor est à sole, & radio: ergo Spiritus Sanctus est à Patre, & à Filio. Vide cap. præced. prope finem.

Opp. 4. Theodoretus Spiritum Sanctum à Filio procedere, non solum aperte negat, sed etiam oppositam opinionem Cyrilli impiam ac blasphemam appellat. *Blasphematur*, inquit in Epist. ad Monasteria, *Blasphematur & in Spiritum San-*

9. Solutio. 2.

10. Argumenta-
tio 4.

Sanctum, dum non ex Patre solo ipsum asserit procedere, sed ex Filio habere existentiam. Habet similia in Confutatione ix. Anathematismi, ut hujus Capituli principio dictum est. Reponi solet, Theodoretum plus æquo partibus Nestorii contra Cyrillum fuisse patrocina- tum: sed instant Adversarii in Ephesina Synodo lectum fuisse ac diligenter exami- natum à Carisso Presbytero, & Oecono- mo Philadelphienfi, qui accusarunt de communione cum Nestorio Antonium & Jacobum Presbyteros, quod hæreticis conversis Symbolum istud tradiderint. Lectæ quoque fuerunt Confutationes Anathematismorum S. Cyrilli per Theo- doretum conscriptæ. Utrobique vero Spiritum Sanctum à Filio non procede- re continebatur. At neque Synodus Ephesina, neque ipse Cyrillus hac in par- te Theodoretum scripta, aut Nestorianum Symbolum damnaverunt. Non ergo rejici debet dogma de Spiritu Sancti à solo Patre processione, traditum ac pro- pugnatum à Theodoro.

II.
Responsio.

Responsio communis est, Theodore- tum ab aliorum sententia in hoc puncto recessisse, ejusque auctoritatem nihil va- lere, præsertim cum ipsius scripta adver- sus Cyrillum quinta Synodus cap. xiii. & sexta cap. ix. proscripserint. Quod au- tem de recitato Symbolo Nestoriano, lectisque Confutationibus Anathematif- morum Cyrilli additum est, solvitur à Theologis multipliciter. Et primo af- firmant Theodoretum impiam blasphemamque dixisse eorum sententiam, qui arbitrantur Spiritum Sanctum *ex Filio*, aut *per Filium* existentiam habere: quum tamen Spiritum Sanctum per Filium procedere, & tradant communiter Pa- tres, & canant solemniter Græcorum Ecclesiæ in Canone Theophanis in Pen- tecosten ode sexta, & ipsi Schismatici palam profiteantur. Deinde negant Ephesinam Synodum silentio hanc quæ- stionem prætermisisse. Approbavit e- nim Epistolam S. Cyrilli ad Nestorium, & alteram ad Orientales, quibus dog- ma de Processione Spiritus Sancti conti- netur; & consequenter etiam dogma istud Synodus universalis recepit. Præ- terea Nestorius assererat Spiritum San- ctum à Filio extantiam non habere, ut eundem Spiritum Sanctum, quem ve- rum Deum profitebatur, à Christo face- ret alienum. Cum ergo Synodus dam- navit Nestorium, definivit simul Spi- ritum Sanctum non esse alienum à Filio, ab eoque procedere. Quod si hanc quæstionem ad causam Nestorianam

dixeris non pertinere, addent Theologi & istud; nempe Synodum Ephesinam, & Cyrillum ideo de processione Spiritus Sancti à solo Patre Theodoretum non re- reprobasse sententiam, quod de ea tunc principaliter non ageretur.

Hæc cum à doctissimis viris passim audiantur, non debent à nobis censoria virga notari. Probabilius tamen asse- rimus, nunquam Theodoretum negasse Spiritum Sanctum etiam à Filio proce- dere. Primo quia neque à Cyrillo, neque ab ullo antiquo Scriptore legimus illum in hac parte reprehendi, quomodo factum novimus, cum videbatur adhærere Ne- storianis: quibus ut dixit anathema, faustis acclamationibus à Calcedonenfis Con- cilio Patribus Catholicis & Orthodo- xis Ecclesiæ Pastor fuit appellatus. Se- cundo quia ipse Theodoretus in Epist. ad Joannem Antiochenum protestatur se cum Cyrillo circa Spiritus Sancti per- sonam concordem semper habuisse sen- tentiam, & rectitudinem fidei, quæ te- net extantiam non habere *ex Filio & per Filium*, etiam in literis Cyrilli in- spexisse: omnem vero inter se discre- pantiam ortam ex falsa intelligentia ver- borum. Si ergo Cyrillus Spiritum San- ctum à Filio procedere apertissime docet, consentit cum eo Theodoretus, & is nomine extantiæ à Filio, non proces- sionem, sed creationem accepit. Ter- tio quia cum Patres omnes disertissime tradiderint Spiritum Sanctum per Fili- um procedere; non est credibile Theo- doretum id refutasse tanquam impium ac blasphemum. Quarto quia in Con- futatione Anathematismorum Cyrilli to- tus est, ut execretur hæresim Apollina- ris & Eunomii, & vicissim Cyrillus in suis responsionibus curat à se hujus hæ- resis depellere suspicionem: adeoque Theodoretus dixit hæreticum ac blas- phemum asserere Spiritum Sanctum ha- bere extantiam *per Filium*, quia prolata- tum id opiniabatur à Cyrillo in sensu Eunomii, qui impie affirmaverat Spi- ritum Sanctum in genere rerum compre- hendi, quæ à Filio creatæ sunt. Pos- tremo quia in Exposit. Epist. ad Roma- nos cap. viii. num. ii. sic Theodore- tus loquitur: *Sanctum Spiritum & Dei appellavit, & Christi; non quod, ut vo- lunt hæretici execrandi, ex Deo per Fi- lium creatus sit, sed quia est ejusdem cum Patre, & Filio substantiæ: & ex Patre quidem procedit juxta Evangelicam do- ctrinam; ejus autem gratia ut qui digni sunt per Christum suppeditatur.*

Itaque ad argumentum resp. dist. ant. Negat

12.
Roboratio
responsio-
nis.

13.
Solutio.

Negat Theodoretus Spiritum Sanctum habere extantiam ex Filio & per Filium, in sensu Eunomii, qui ea loquendi ratione Spiritum Sanctum creaturam esse affirmabat, negans esse Patri & Filio consubstantiallem; concedo: in sensu Catholico, quo exprimitur origo Spiritus Sancti à Filio, salva unitate substantiæ, nego: *Spiritum Sanctum*, inquit Theod. in Epist. ad Joan. Antioch. *non ex Filio, aut per Filium existentiam habentem dicimus; sed ex Patre procedentem: proprium vero Filii, uti* CONSUBSTANTIALEM. Hinc Synodus Ephesina, & Cyrillus, qui optime Theodoretum verba, ac sensa perceperant, id non reprobarunt: & Cyrillus Anathematismos suos à nota hæreseos Eunomianæ sedulo vindicavit.

13.
Argumentum
italo 5.

Opp. 6. Si Spiritus Sanctus à Patre, Filioque procederet, duo essent Spiritus Sancti principia: id autem absurdum est, quippe res una petit ab uno principio produci. Item Pater de se est principium sufficiens Spiritus Sancti: cur ergo aliud Spiritus Sancti principium statuitur? Rursus aut *Spirare* proprietas est personalis, aut essentialis: si essentialis, etiam ipsi Spiritui debet convenire: si personalis, necesse est, ut uni tantum personæ dicatur competere; nam proprietates personales nequeunt adinvicem communicari, alias Filio etiam ratio Ingeniti, ac paternitas convenirent, quod repugnat.

14.
Solutio.

Resp. ad 1. Patrem & Filium non duo esse Spiritus Sancti principia, sed unum: quomodo Pater, Filius, & Spiritus Sanctus unum sunt principium rerum creaturarum. Quippe principia non multiplicantur ratione personæ, aut suppositi; sed operationis & formæ: quapropter cum Pater, & Filius habeant eandem virtutem *Spirandi*, unum principium Spiritus Sancti dicuntur; quemadmodum tres simul personæ, quibus est eadem omnipotentia, & virtus creatrix, sunt unum principium creaturarum. Ad 2. nego *Suppositum*; siquidem virtus *Spirandi*, quæ

est in Patre, est eadem omnino cum virtute spirandi, quæ est in Filio: unde dum Spiritus Sanctus est ab ambobus, est ab una duntaxat virtute *Spirandi*, & ab uno principio. Præterea, quomodo non valet hæc argumentatio; Pater est sufficiens principium creationis, ergo neque Filius, neque Spiritus Sanctus principium creationis sunt; sed ratiocinandum est, Pater est Creator, ergo Creator est Filius, Creator Spiritus Sanctus, quia Filius & Spiritus Sanctus eandem habent omnipotentiam cum Patre: Ita non tenet ista; Pater sufficiens est Spiritus Sancti principium: Ergo Filius non est principium Spiritus Sancti, sed id potius consequitur, Spiritus Sanctus procedit à Patre, ergo procedit etiam à Filio, cui omnia, quæ habet Pater, communia sunt, sola excepta paternitate. Ad ultimum sunt qui respondent, *Spirationem* esse proprietatem personalem; & falsum esse, quod personalis proprietas nequeat duabus convenire personis. Sed quoniam proprietates Personales proprie sunt, quæ singulæ singulis personis conveniunt, nimirum *Paternitas, Filiatio, & Processio*; dico quod *Spirare* non est proprietas personalis, neque essentialis, sed *Notionalis*. Sunt autem *notiones*, quibus divinarum personarum distinctio nobis innotescit, non solum proprietates illæ tres, quas nunc memoravi, sed etiam *Innascibilitas, & Spiratio*: easque etiam Græci tenentur admittere. Nam & Patrem ingenitum profitentur, & Paternitatem dicere ad solum Filium originis relationem, ignorare non possunt. Ergo præter Paternitatem, quæ est proprietas personalis primæ Personæ, fateri debent aliam, quam nos cum Augustino in v. de Trinit. cap. 6. ampliori quadam significatione dicimus *Notionalem*. Atque hanc Pater Filio communicare debet, cum Filiationi relative non opponatur, neque sit illa proprietas, quæ constituit primam Personam in esse Patris.

CAPUT XIX.

Haud recte Latinos de corrupto Symbolo à Græcis redargui.

SUMMARIUM.

1. Status questionis.
2. 3. & 4. Ostenditur, immerito à Græcis Schismatis sui violatum Symbolum tanquam causam assignari.

à num 5. usque ad 9 refelluntur objectiones. 10. & 11. expeditur questum quo tempore additio particule *filiique* primum facta fuerit.

CON-